

Říjen

2017

Říjen

Měsíc říjen už je tady,
míchá barvy dohromady.
Přebarvuje stromům listy
zelenou nechá jen místy.
Červená a žlutá s hnědou
v té podzimní módě vedou.
Vítr fouká víc a více,
podzimní jsou plískanice.
Tenhle vítr ale taky
rozežene občas mraky,
sluníčko se pousměje
a na chvíli zase hřeje.
A nás v říjnu láká louka
i když prší, i když fouká.
Můžeme si pouštět draky
v tomhle větru nad oblaky.

*Ze sbírky Básničky pro malé
i větší děti Hany Netušilové*

K původu pojmenování říjen, posvícení a měsíc

Názvy českých měsíců od března do prosince jsou poměrně starobylé a objevují se v podobných formách i v ostatních slovanských jazycích; pro dvanáct částí roku mezi slovanskými jazyky žilo v průběhu vývoje těchto jazyků přibližně padesát pojmenování. Většina těchto názvů je v češtině tvořena příponou *-en* a jde původně o krátké neboli jmenné tvary přídavných jmen, které v současné češtině dokládají tvary jako *šťasten*, *nemocen* nebo *zdráv*. Postupným vývojem se přídavná jména substantivizovala.

Název **říjen** má stejnou motivaci jako září, odvozuje se také od slova říje. Je však přímo měsícem říje, měsícem zvířecího páření, původ názvu souvisí se slovesem *řvátí*, staročesky *řúti* (po provedení hláskové změny řiti s tvary přítomnými řuju, řuješ). Pojmenování je motivováno charakteristickými zvuky provádějícími milostný akt vysoké zvěře.

V angličtině a němčině je říjen pojmenován podle svého pořadí v plynutí roku jako October, tedy osmý měsíc, přestože je podle dnešního kalendáře měsícem desátým. Osmým měsícem byl v období římského kalendáře, v němž nový rok začínal březnem.

V říjnu se tradičně slavilo **posvícení**, i když dnes bychom asi jako hlavní dobu posvícení označili až dobu kolem sv. Martina. Posvícení neboli *hody* na Moravě a *krmaš* ve Slezsku bylo oslavou ukončení zemědělských prací. Původ slova je průhledný, jde o posvěcené hodování, jež bylo ve starých dobách spojeno s dostavbou kostela. Říjnové posvícení, tzv. havelské, se slavilo od dob Josefa II. Svátek svatého Havla, 16. 10., je připomínán i v několika pranostikách, např.:

Jaký den svatý Havel ukazuje, taková zima se objevuje. Sucho-li na svatého Havla, bude budoucí rok suchý. Na svatého Havla má být všechno ovoce v komoře.

Slovo **měsíc** je velmi starobylé, je praslovanského původu a je dokladem pojmenování časového úseku podle opakujících se přírodních situací. Princip pojmenovávat daný časový úsek podle nebeské oběžnice je ale asi ještě starší. Přesvědčují nás o tom jak stará astronomická pozorování, tak i fakt, že praslovanský kořen *mě-* žije dodnes nejen v označení nebeského tělesa a časového úseku, ale setkáme se s ním i ve slově *měřit*, neboť měsíc slouží k měření času. Jasná je také souvislost mezi latinským označením měsíce *méns*, *ménsis* a mezi zdomácnělými českými slovy jako semestr nebo meniskus.

Říjen 2017

pondělí	úterý	středa	čtvrtek	pátek	sobota	neděle
25	26	27	28	29	30	1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31	1	2	3	4	5

7. / 42. týden

16 Po Havel

Metonymie je

a) druh přenesení významu na základě vnější podobnosti

b) učení se básni a textu nazpaměť

c) druh přenesení významu na základě vnitřní souvislosti

17 Út Hedvika

Doplňte správné i/y/a ve shodě podmětu s přísudkem:

a) Chlapci z naší třídy vyhrál-turnaj v kopané.

b) Dívky byl_ dobré v atletice.

c) Děvčata z 9. A byl_ nejlepší ve volejbalu.

d) Sněhuláci roztál_.

e) Lidé se sešl_ na náměstí.

f) Na rozcestí se objevil_ noví ukazatelé.

g) Ukazatele směru byl_ na mnoha místech poškozeny.

18 St Lukáš

Dnes si připomínáme 150 let od narození Aloise Rašína (* 1867). Jakou funkci v letech 1922 až 1923 zastával ve vládě?

19 Čt Michaela

Novinky v současné slovní zásobě

Napište význam těchto slov:

a) bankomat

b) billboard

c) dealer

d) disident

e) masmédiu

f) butik

20 Pá Vendelín

Aforismus je stručně vyjádřená, vtipná, nezřídka ironicky zabarvená originální myšlenka nebo soud, zakládající se obvykle na srovnání, protikladu nebo rozporu.

Milan Růžička: Aforismus: literární útvar, který proti jiným útvarům dokazuje, že voloviny lze psát i stručně.

Jiří Žáček: Záliba v koupání zajistila Archimedovi nesmrtelnost. Vědeckotechnická revoluce nadělala z Prométhea zápalky.

Václav Kubín: Newtonovo jablko: Padavka, která nepromarnila šanci.

Jiří Robert Pick: Odvážnému štěstí přeje. Ale jinak nikdo. Pokusíte se také nějaký vymyslet?

21 So Brigita

V roce 1945 se v Příbrami narodil spisovatel a překladatel, autor televizních her a klukovských příběhů Vojtěch Steklač. Napište názvy jeho nejznámějších klukovských příběhů.

22 Ne Sabina

Rébusy

Jméno české řeky:

VA SÁ

České město:

N

N N

í

N N

N

pondělí	úterý	středa	čtvrtek	pátek	sobota	neděle
25	26	27	28	29	30	1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31	1	2	3	4	5

23 Po Teodor

Vymýšlejte jednočlenné věty,
které označují podzimní
přírodní děje.

24 Út Nina

Na dnešek připadá Světový den _____. Jedná se o mezinárodní organizaci, která byla založena 24. 10. 1945. Dnes spojuje 193 členských zemí.

25 St Beáta

Sestavte významové řady se stále širším významem těchto slov a výrazů:

- a) automobil – Fabia –
dopravní prostředek –
vozidlo
- b) deník – Lidové noviny –
tiskovina – noviny

26 Čt Erik

K uvedeným slovům uvádějte slova s širším významem:
fiala, pšenice, olovo, židle, kapr

27 Pá Šarlota
Zoe

Vytvořte sousloví:
uhlí, jméno, lékař, medvěd, stůl
Vzor: černé uhlí

28 So Státní svátek

Vyjmenujte státní symboly.

STÁTNÍ SVÁTEK
Den vzniku samostatného
československého státu

29 Ne Silvie

Určete, která slova
jsou jednoznačná
a která mnohoznačná.
U mnohoznačných přiřaďte
další významy:
koleno, Afrika, hlava, most,
Palacký, klíč, Most

Konec letního času
3:00 na 2:00